

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสันป่าเปา จังหวัดเชียงใหม่ Public space development for community empowerment: a case study of San Pa Pao, Chiang Mai

ธีรภัทร จิโน¹, พิชญาภา ธัมมิกะกุล² และ ปณวัฒน์ สุทธิบุญชู³
Teerapat Jino¹, Phichayapa Tammikakul² and
Panawat Sutthikunchon³

Received: 2021-03-10

Revised: 2021-05-21

Accepted: 2021-05-25

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง และการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน ที่สามารถช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการดังกล่าวสามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้ เป็นการออกแบบโดยคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้งานเป็นหลัก และเน้นการแก้ปัญหาในพื้นที่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในระหว่างคนในชุมชน ส่วนราชการภาครัฐ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยผลลัพธ์ที่ได้เกิดเป็นแนวทางการออกแบบผังแม่บทพื้นที่สาธารณะของเทศบาลตำบลสันป่าเปาที่สร้าง และพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งด้านการดำเนินงานราชการ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้อยู่อาศัยในชุมชน การส่งเสริมกิจกรรม และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่พึงประสงค์แก่ชุมชน โดยการสร้างพื้นที่สาธารณะให้เอื้อต่อการใช้งานของคนในชุมชน และพื้นที่ช่วยเสริมสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้

คำสำคัญ: พื้นที่สาธารณะ การพัฒนา ชุมชนเข้มแข็ง การออกแบบอย่างมีส่วนร่วม

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้

(Faculty of Architecture and Environmental Design, Meajo University)

ผู้เขียนหลัก (corresponding author) E-mail: ploplay_tawan@hotmail.com

^{2,3} คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้

(Faculty of Architecture and Environmental Design, Meajo University)

Abstract

This research was conducted as a public area development of San Pa Pao, San Sai District, Chiang Mai Province. Using a user-centered design process and participatory design to serve as the community's public place that helps build relationships and strengthen communities. The results of the research showed that the process could meet the needs of the community. It is designed keeping in mind the needs of the users and focus on solving problems in the area. It creates a good relationship between the community, government agencies and the research team. The results were obtained as a guideline to design a master plan of the San Pa Pao Municipality public area in order to create and develop for the most beneficial area, concerning government operations, promoting good quality of life for the residents of the community, and promoting activities and creating a desirable environment for the community by creating public spaces that are conducive to the use of the people in the community, which would result in the strengthened community.

Keywords: public space, development, community empower, participatory design

บทนำ

พื้นที่สาธารณะ คือ พื้นที่เปิดโล่งทางกายภาพที่นำไปสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คน (Goodsell, 2003) และมีบทบาทในการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ตลอดจนเป็นหัวใจสำคัญเพื่อส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (Sukolatanamete, 2015) ถือเป็นองค์ประกอบหลักที่ทำให้ชุมชนเกิดกิจกรรมขึ้น จึงกล่าวได้ว่าพื้นที่สาธารณะนั้นเป็นพื้นที่ของคนในชุมชนที่สามารถบ่งชี้คุณภาพชีวิตของผู้คน ตลอดจนรองรับการรวมตัวกันของคนในชุมชนนั่นเอง

บทความนี้เป็นการต่อยอดโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการพื้นที่เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันชุมชนจากภาวะความเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อ กรณีเปรียบเทียบเทศบาลตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย กับองค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้บูรณาการกับโครงการบริการวิชาการ และการเรียนการสอนของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้มีเป้าหมายเพื่อการจัดการพื้นที่สาธารณะ ส่งเสริมสุขภาพที่ห่างไกลจากโรคไม่ติดต่อ สร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนด้วยการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพกายใจ โดยบทความนี้ได้มุ่งเน้นที่เทศบาลสันป่าเปา ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากการเล็งเห็นถึงความสำคัญของพื้นที่สาธารณะที่จะสามารถสร้างสัมพันธ์ระหว่างชุมชนได้ จึงมีความประสงค์จะทำการปรับปรุงพื้นที่บริเวณสำนักงานเทศบาล และภูมิทัศน์โดยรอบ บนเนื้อที่โครงการขนาด 4 ไร่ ให้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนที่สามารถรองรับการดำเนินกิจกรรมนันทนาการ เสริมสร้างสุขภาพ และเชื่อมโยงผู้คนผ่านวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นการสร้างพื้นที่สาธารณะของเทศบาลสันป่าเปา จึงถือเป็นการเสริมสร้างพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ที่ดีที่เป็นเสมือนตัวกลางเชื่อมสัมพันธ์ของชุมชน ใช้กระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered design) ซึ่งจะให้ความสำคัญกับความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ใช้งานเป็นหลัก มีวิธีการวัดผลด้วยความพึงพอใจของผู้ใช้ (user experience) ร่วมกับการออกแบบแบบมีส่วนร่วม (participatory design) ซึ่งการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความพึงพอใจของผู้ใช้งาน (Turan et al., 2016) ตามหลักการของ Barcell คือการที่ผู้ออกแบบ และผู้ใช้อย่างน้อยสองฝ่ายต้องมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) การระดมความคิด (brainstorming) และการสนทนากลุ่ม (focus group) (Barcellini, Prost & Cerf., 2015)

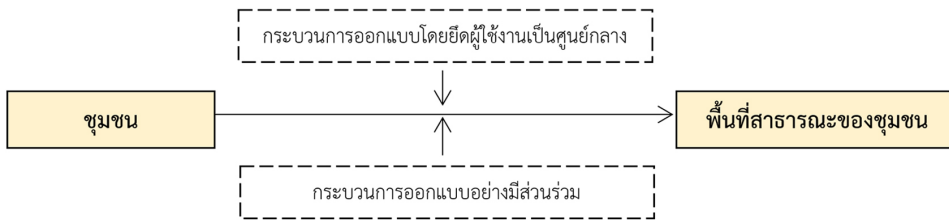
จากวิธีการดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะให้เอื้อต่อการใช้งานของคนในชุมชน โดยมีคนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ที่จะสามารถช่วยเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered design) และการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม (participatory design) ในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของชุมชน
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลภายในพื้นที่ และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน
3. นำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะภายใต้การตอบสนองความพึงพอใจของผู้ใช้งาน

กรอบแนวคิด

การศึกษาเรื่องการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสันป่าเปา จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง ภายใต้กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะของชุมชนอย่างแท้จริงดังผังกรอบแนวคิดภาพที่ 1 กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

เทศบาลตำบลสันป่าเปา และประชาชน โดยการวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตพื้นที่ศึกษาในบริเวณ พื้นที่สาธารณะ เทศบาลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ บนขนาดพื้นที่ 4 ไร่

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบไปด้วยอาสาสมัคร และตัวแทนชุมชน คือ ผู้สูงอายุในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มเยาวชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 35 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงออกแบบ (design research) โดยการนำกระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered design) และการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม (participatory design) มาปรับใช้ เพื่อเป็นการออกแบบพื้นที่รองรับกิจกรรมสำหรับบุคคลทุกกลุ่มในชุมชน และการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาวะของชุมชน โดยมีกระบวนการวิจัยดังนี้ คือ

1. สำรวจกายภาพพื้นที่ ขอบเขตที่ดิน สภาพปัญหาปัจจุบัน ในช่วงวันธรรมดาและวันหยุด แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ประกอบด้วย ช่วงเช้า (8.00-11.30 น.) ช่วงกลางวัน (12.00-14.30 น.) และช่วงเย็น (15.00-18.00 น.) เนื่องจากแต่ละช่วงเวลาจะมีรูปแบบการใช้งานที่แตกต่างกัน

2. อบรมเชิงปฏิบัติการ ออกแบบร่างแนวคิด พื้นที่สาธารณะและนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลสันป่าเปา โดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered design) ใช้แนวทางของการออกแบบ

แบบมีส่วนร่วม (participatory design) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การระดมความคิด (brainstorming) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ให้สอดคล้องกับนโยบายของเทศบาลและความต้องการของผู้ใช้งานในชุมชนเป็นหลัก โดยที่กระบวนการนี้จะให้ความสำคัญกับความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดรูปแบบกิจกรรม รูปแบบสถาปัตยกรรม และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สาธารณะของชุมชน แบ่งกิจกรรมออกเป็นทั้งหมด 5 ครั้ง ดังตารางที่ 1 วิธีดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 1 วิธีดำเนินงานวิจัย

กิจกรรมที่ 1	อบรมเชิงปฏิบัติการ	อบรมเชิงปฏิบัติการ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน นำเสนอแนวคิดการใช้ทรัพยากรในการออกแบบระดมความคิด รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและชุมชน
กิจกรรมที่ 2	ขั้นตอนการออกแบบ	ปฏิบัติการปรับปรุงแบบร่างแนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะและนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลสันป่าเปา
กิจกรรมที่ 3	อบรมเชิงปฏิบัติการ	นำเสนอแบบร่างแนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะและนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลสันป่าเปา รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและชุมชน เพื่อนำข้อคิดเห็นมาปฏิบัติการปรับปรุงแบบร่างต่อไป
กิจกรรมที่ 4	อบรมเชิงปฏิบัติการ	แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลสันป่าเปา นำเสนอแบบร่างแนวคิดในการออกแบบครั้งที่ 2 รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น ให้ข้อเสนอแนะครั้งสุดท้าย
กิจกรรมที่ 5	ขั้นตอนการออกแบบ	พัฒนาแบบร่างแนวคิดสู่การเขียนแบบก่อสร้าง ถอดรายการวัสดุ เพื่อนำรูปแบบและรายการไปสู่การวางแผนพัฒนาระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว บรรจุลงแผนพัฒนาเทศบาลและการขอความอนุเคราะห์จากภาคเอกชน มอบแบบร่างแนวคิดฉบับสมบูรณ์

ภาพที่ 2 บรรยากาศการดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

การรวบรวมข้อมูล

ตำบลสันป่าเปา แบ่งเขตการปกครองเป็น 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านสันตันเปา หมู่ 2 บ้านป่าก้าง หมู่ 3 บ้านบ่อหิน หมู่ 4 บ้านข้าวโก หมู่ 5 บ้านหนองอึ่ง หมู่ 6 บ้านพยากน้อย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน 1 สาย ได้แก่ แม่น้ำกวงและมีลำเหมืองไหลผ่าน 2 สาย คือ ลำเหมืองกอน และลำเหมืองเพยไฮ ลักษณะพื้นที่ที่มีความลาดเอียงจากทางทิศเหนือไปทางทิศใต้ สภาพดินโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายซึ่งเหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ปลูกมันเทศ และพืชอื่น ๆ

ภาพที่ 3 ขอบเขตพื้นที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 4 พื้นที่ว่างบริเวณสำนักงานเทศบาลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

จากการสำรวจกายภาพโดยรอบ ดังภาพที่ 3 ขอบเขตพื้นที่ตั้งโครงการ และภาพที่ 4 พื้นที่ว่างบริเวณสำนักงานเทศบาลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เทศบาลตำบลสันป่าเปามีพื้นที่โล่งที่ไม่เกิดประโยชน์ และไม่มีการจัดการดูแล ตลอดจนปัญหาด้านโหนดที่ดินที่ไม่ตรงตามเนื้อที่จริง จึงต้องดำเนินการวัดสำรวจผังที่ดินใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับปัจจุบัน และสามารถนำไปสู่กระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน ตลอดจนปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์แก่ชุมชนต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered design) ใช้แนวทางของการออกแบบแบบมีส่วนร่วม (participatory design) โดยการสัมภาษณ์ (interview) การระดมความคิด (brainstorming) และการสนทนากลุ่ม (focus group) สามารถสรุปความต้องการของชุมชนได้ว่า แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย (1) พื้นที่โดยรอบอาคาร (municipality office area) (2) พื้นที่ลานอเนกประสงค์ (public space) และ (3) ลานกีฬาและกิจกรรม (sport & activity area) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความต้องการชุมชนและพื้นที่ใช้งาน

ความต้องการ	พื้นที่โดยรอบอาคาร (municipality office area)	พื้นที่ลานอเนกประสงค์ (public space)	ลานกีฬาและกิจกรรม (sport & activity area)
	ที่จอดรถสำหรับบุคลากร 20 คัน	ลานกิจกรรม	สนามฟุตบอล 7 คนที่ได้มาตรฐาน
	พื้นที่ประชุมหน่วยงาน	สามารถเชื่อมต่อกับพื้นที่รอบสำนักงานเทศบาล	สนามกีฬาหรือลานกีฬา
	พื้นที่สำหรับ กคน.	มีร่มเงา สามารถบังแดด ลม ฝน	เส้นทางวิ่งจ็อกกิ้ง
	สามารถรองรับผู้พิการ	มีแสงสว่างเพียงพอ	พื้นที่วางเครื่องออกกำลังกาย 10 ชิ้น
		ระบุวัสดุปลูกคลุมพื้นที่เหมาะสม	สนามเด็กเล่น
			ศาลา หรือพื้นที่พักผ่อน

จากตารางแสดงความต้องการของชุมชนสามารถนำมาเป็นเงื่อนไขในการออกแบบพื้นที่สาธารณะโดยรอบสำนักงานเทศบาลตำบลสันป่าเปาให้ตรงตามความต้องการของคนในชุมชน โดยแนวคิดในการออกแบบสามารถสรุปได้จากความต้องการของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ว่าต้องมีความเรียบง่ายและสร้างสรรค์ มีการออกแบบวางผังให้ใช้งานได้สะดวก ใช้พื้นที่ได้เต็มประสิทธิภาพ และสามารถรองรับการปรับเปลี่ยนตามกิจกรรม และเทศกาลต่าง ๆ ได้ เป็นมิตรกับชุมชนโดยคำนึงถึงวัสดุที่ใช้ในการออกแบบเหมาะสมกับพื้นที่ ราคาไม่แพงสามารถหาได้ง่ายตามท้องตลาด ตลอดจนง่ายต่อการบำรุงรักษา มีความปลอดภัยในการใช้พื้นที่ทั้งกลางวัน กลางคืน

• เรียบง่ายและสร้างสรรค์ •

มีการออกแบบวางผังที่ใช้งานได้สะดวก และใช้งานพื้นที่ได้เต็มประสิทธิภาพ สลับ ปรับ และยืดหยุ่นไปตามการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ มีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่การใช้งานได้เป็นมิตร และสร้างสรรค์

• เป็นมิตรกับชุมชน •

การออกแบบภูมิทัศน์และงานสถาปัตยกรรม เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน สอดคล้อง กับบริบทของพื้นที่ และผู้ใช้งาน จัดสัดส่วนการใช้งานที่เหมาะสมและเป็นมิตร กับคนพิการและผู้สูงอายุ มีความปลอดภัยในการใช้งานทั้งกลางวัน และกลางคืน

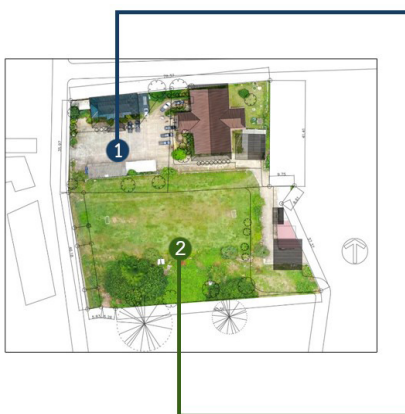
• ต้นทุนไม่แพง •

เน้นการออกแบบที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง เลือกใช้วัสดุที่สอดคล้อง และมีราคาที่เหมาะสม สมผลกับการใช้งานจริง และสามารถหาได้ในท้องตลาดผสานกับความคิดสร้างสรรค์ พื้นที่ภูมิทัศน์โดยรอบ เลือกใช้ต้นไม้ในท้องถิ่น และคำนึงเรื่องการบำรุงรักษาง่ายเป็นหลัก

ภาพที่ 5 สรุปแนวความคิดในการออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปา

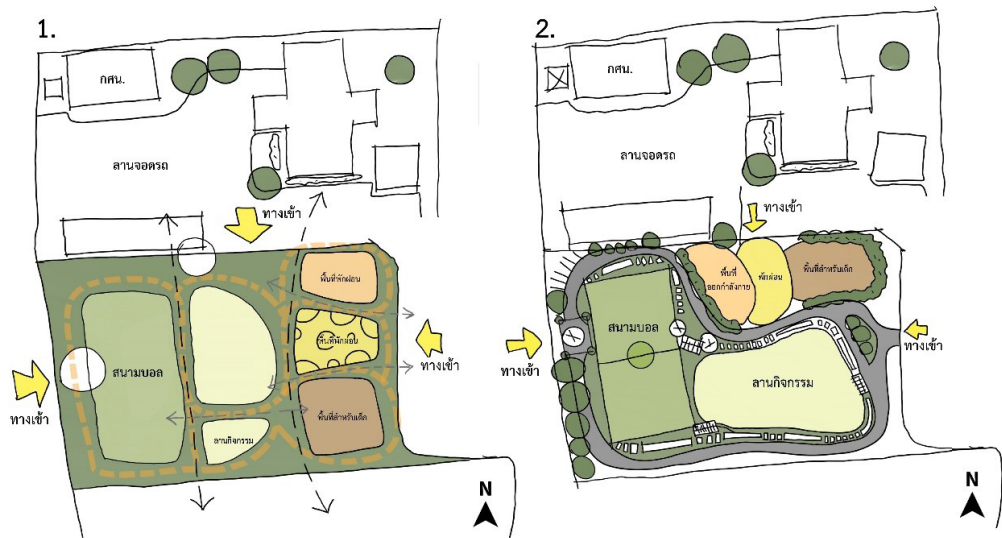
ผลการวิจัย

การออกแบบขั้นต้นเริ่มจากการวิเคราะห์กายภาพของที่ตั้งโครงการเบื้องต้น เพื่อหาความเหมาะสมในการวางผัง โดยพื้นที่ตั้งโครงการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังภาพที่ 6 บริเวณที่ตั้งโครงการ คือ ส่วนที่ 1 เป็นลานปูนหน้าอาคารเทศบาลตำบลสันป่าเปา ใช้สำหรับจอดรถพนักงานและคนที่มาติดต่อราชการ ไม่มีรั้วเฝ้า และไม่มีมีการแบ่งพื้นที่ใช้งานเป็นสัดส่วน และ ส่วนที่ 2 บริเวณสนามโล่งด้านหน้า มีลักษณะเป็นลานเปิดโล่ง ปลูกหญ้าขนาดเล็ก มีต้นไม้ใหญ่บางส่วน แต่ไม่เพียงพอสำหรับร่มเงา ทำให้บริเวณดังกล่าวร้อนจัดช่วงกลางวันจึงไม่เกิดการใช้งาน มีเพียงตอนเย็นสนามหญ้าจะถูกใช้สำหรับเล่นฟุตบอลของเด็ก ๆ ในชุมชน ซึ่งการใช้งานดังกล่าวถือว่าน้อย และยังไม่เกิดประโยชน์สูงสุด

ภาพที่ 6 บริเวณที่ตั้งโครงการ

จากนั้นจึงได้ทำการสำรวจความต้องการของชุมชน โดยยึดแนวทางของการออกแบบแบบมีส่วนร่วม (participatory design) จากการสัมภาษณ์ (in-depth interview) การระดมความคิด (brainstorming) และการสนทนากลุ่ม (focus group) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดรูปแบบกิจกรรม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจึงนำไปสู่การพัฒนาโซนได้ดังภาพที่ 7 การวางแผนบริเวณจากการวิเคราะห์ความเหมาะสมการใช้พื้นที่โครงการ

ภาพที่ 7 การวางแผนบริเวณจากการวิเคราะห์ความเหมาะสมการใช้พื้นที่โครงการ

นอกจากนี้ การที่บริเวณที่ตั้งโครงการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน และมีลักษณะเป็นลานโล่ง ไม่มีกิจกรรมตายตัว จึงเริ่มต้นจากการกำหนดกิจกรรมหลักตามที่ชุมชนต้องการ ประกอบด้วย สนามฟุตบอล ลานกิจกรรม พื้นที่พักผ่อน พื้นที่เล่นสำหรับเด็ก และลานจอดรถ โดยแบ่งเป็นสัดส่วนและจัดวางตามความเหมาะสมของพื้นที่ กำหนดจุดทางเข้า-ออกหลักของโครงการใช้ชัดเจน เมื่อได้โซนที่ลงตัวแล้ว จึงเชื่อมพื้นที่แต่ละส่วนเข้าด้วยกันด้วยเส้นทางสัญจร เพื่อให้พื้นที่เกิดความสั่นไหวต่อเนื่อง และสามารถเชื่อมถึงกันได้

การจัดวางผังบริเวณมาจากการวิเคราะห์ความเหมาะสมการใช้พื้นที่ในโครงการโดยการศึกษาจากสภาพแวดล้อมโดยรอบ คุณภาพของที่ว่าง ข้อดี-ข้อเสียของพื้นที่ กำหนดเส้นทางสัญจรในพื้นที่ เพื่อนำมาจัดโซนตามความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ เมื่อกำหนดโซนต่าง ๆ ตามความต้องการของชุมชน เชื่อมพื้นที่ด้วยเส้นทางสัญจร จึงนำไปสู่กระบวนการออกแบบพื้นที่ โดยเริ่มต้นจากการออกแบบลู่วิ่ง เพื่อเป็นเส้นทางสำหรับเดิน และวิ่งออกกำลังกาย เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ที่ต้องการออกแบบลู่วิ่งให้สามารถใช้งานได้โดยรอบของที่ตั้ง จากนั้นจึงเริ่มออกแบบเส้นทางเดินขึ้นเพื่อให้เป็นสัญจรทางสัญจรที่เชื่อมพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยขึ้นสายธรรมชาติ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและสั่นไหว ออกแบบสนามฟุตบอลขนาดมาตรฐานหลัก พื้นที่สนามเด็กเล่น ลานกิจกรรม พื้นที่ออกกำลังกาย และเพิ่มจุดนั่งพักกระจายไปทั่วทั้งโครงการ ดังภาพที่ 8 กระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปา

ลู่วิ่ง

เส้นทางเดิน

สนามฟุตบอล

สนามเด็กเล่น

พื้นที่นั่งพักและออกกำลังกาย

ลานกิจกรรม

ผังภาพรวมโครงการ

ภาพที่ 8 กระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปา

จากการวางแผนบริเวณโดยวิเคราะห์ความเหมาะสมการใช้พื้นที่ในโครงการ แสดงถึงการแบ่งพื้นที่ตามการใช้งานหลัก ประกอบด้วย ส่วนลู่วิ่งโดยรอบโครงการ เส้นทางเดินเชื่อมต่อทั้งโครงการ สนามฟุตบอลหลัก สนามเด็กเล่น ลานอเนกประสงค์ พื้นที่นั่งพัก ส่วนพื้นที่สีเขียว เป็นต้น ดังภาพที่ 9 การออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปาโดยแบ่งตามการใช้งาน (1)

ภาพที่ 9 การออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปาโดยแบ่งตามการใช้งาน (1)

นอกจากนี้ บริเวณพื้นที่จอดรถหน้าอาคาร แต่เดิมมีลักษณะเป็นลานปูนโล่ง ไม่มีการกำหนดขอบเขต ซึ่งความต้องการของชุมชนยังคงต้องการเป็นพื้นที่จอดรถเช่นเคย จึงได้ทำการออกแบบที่จอดรถ กำหนดเส้นทางเดินรถให้ชัดเจน มีเส้นแบ่งชัดเจน และเพิ่มแนวต้นไม้เพื่อช่วยเพิ่มร่มเงาให้กับพื้นที่ดังภาพที่ 10 การออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปาโดยแบ่งตามการใช้งาน (2)

ภาพที่ 10 การออกแบบพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปาโดยแบ่งตามการใช้งาน (2)

นอกจากนี้ทางโครงการยังคงให้ความสำคัญกับพื้นที่สีเขียว เพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชน โดยได้ทำการสำรวจพืชพรรณไม้เดิมในพื้นที่ พบแนวต้นไม้เดิมโดยรอบ ไม้ยืนต้นประกอบไปด้วย ต้นรัง ต้นหมาก ต้นสัก ต้นมะม่วง และไม้พุ่ม ประกอบด้วย ต้นชา กระเจียวอยู่บริเวณรอบที่ตั้งโครงการ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการช่วยให้ร่มเงาในพื้นที่ดังภาพที่ 11 ผังแนวต้นไม้เดิมภายในโครงการ

ภาพที่ 11 ผังแนวต้นไม้เดิมภายในโครงการ

[illegible]

สรุปผลการศึกษา

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสันป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่
Public space development for community empowerment: a case study of San Pa Pao, Chiang Mai

ภาพที่ 13 ผังบริเวณโครงการ

ผังบริเวณโครงการแสดงให้เห็นถึงการแบ่งพื้นที่ใช้งานตามความต้องการของชุมชนและส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก โดยจะประกอบไปด้วยส่วนจอดรถ สนามฟุตบอล พื้นที่ออกกำลังกายและลานกิจกรรม สนามเด็กเล่น พื้นที่พักผ่อน โดยส่วนต่าง ๆ จะถูกเชื่อมต่อกันด้วยเส้นทางเดินและแนวพื้นที่สีเขียว เพื่อสร้างบรรยากาศให้ร่มรื่น ผ่อนคลาย เหมาะสมต่อการเป็นพื้นที่สาธารณะที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้อยู่อาศัยในชุมชน การส่งเสริมกิจกรรม และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่พึงประสงค์แก่ชุมชนต่อไป บรรยากาศให้ร่มรื่น ผ่อนคลาย เหมาะสมต่อการเป็นพื้นที่สาธารณะที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้อยู่อาศัยในชุมชน การส่งเสริมกิจกรรม และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่พึงประสงค์แก่ชุมชนต่อไป

ภาพที่ 14 บรรยายภาพภายในโครงการ

อภิปรายผล

การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered design) และการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม (participatory design) พบว่ากระบวนการดังกล่าวสามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้ เป็นการออกแบบโดยคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้งานเป็นหลัก และเน้นการแก้ปัญหาในพื้นที่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในระหว่างการประชุม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ประสบการณ์จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานของตนเองได้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนโดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้เกิดเป็นแนวทางการออกแบบผังแม่บทพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปาที่ตรงตามความต้องการของชุมชน และบริบทสังคม เอื้อต่อการใช้งาน โดยพื้นที่ดังกล่าวจะกลายเป็นศูนย์กลางรองรับการรวมตัวกันของคนในชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่จะสามารถช่วยเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

กระบวนการออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (user-centered design) และการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม (participatory design) สามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบพื้นที่เพื่อส่วนรวมได้ดี แต่กระนั้นกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนลำดับขั้นตอนให้ชัดเจน เนื่องจากต้องใช้เวลาในการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูล หากไม่มีการวางแผนที่ดีจะทำให้เกิดความล่าช้าได้ นอกจากนั้นในทุกขั้นตอนของการพัฒนาแบบจะต้องได้รับความเห็นชอบจากส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้น ทุกครั้งที่มีการนำเสนอความก้าวหน้าควรจะต้องทำข้อสรุปส่วนรวม และกำหนดขั้นตอนการทำงานให้ชัดเจน เพื่อดำเนินการในขั้นต่อไปเป็นไปตามกำหนดการทำงานที่วางไว้ได้

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำแบบสำรวจพฤติกรรมของผู้ใช้งานเพิ่มเติม ซึ่งการสำรวจดังกล่าวจะสามารถสรุปได้ว่าปัจจุบันชุมชนมีการทำกิจกรรมอะไรบ้าง และมีความต้องการพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมประจำวันและประจำปียังไง เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้พัฒนาพื้นที่ให้ตรงตามการใช้งานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้งานวิจัยชิ้นนี้ได้ข้อสรุปการวางแผนพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปาไว้ โดยมีองค์ประกอบเบื้องต้นเพียงพอที่จะทำไปการพัฒนาแบบต่อไป เนื่องจากยังคงต้องพิจารณาเรื่องงบประมาณในการก่อสร้างที่เหมาะสมในลำดับต่อไป

ทั้งนี้ ประเทศไทยในปัจจุบันตกอยู่ภาวะความเสี่ยงจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งการขยายตัวของเมือง จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล มีความรู้ ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกของการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ด้วยการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการปรับตัว ลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี รวมไปถึงการแก้ปัญหาด้านมลภาวะทางอากาศที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพ ดังนั้นแล้วพื้นที่สีเขียวจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสามารถบรรเทามลพิษทางอากาศ และฝุ่นละออง PM 2.5 ได้ การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อ

เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ดีจึงต้องเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวระดับชุมชน มีแนวทางในการจัดการพืชพรรณ เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณพืชพรรณ และเพิ่มขีดความสามารถในการกรองอากาศ สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชพรรณ การเลือกปลูกต้นไม้หลากหลายชนิดเพื่อให้สามารถดูดซับมลพิษที่แตกต่างกันได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะไม้ตระกูลสน และต้นไม้ประเภทไม้ผลัดใบที่มีใบหยاب และมีขน มีความสามารถในการช่วยดักจับฝุ่นละออง (Embassy of the Kingdom of the Netherlands & Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2010) เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเทศบาลตำบลสันป่าเปา เป็นชุมชนต้นแบบด้านการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Embassy of the Kingdom of the Netherlands & Natural Resources and Environmental Policy and Planning (2010). **Mueang Srikeaw: karn banthao monlaphit samrab Mueang Chiang Mai**. (In Thai) [Urban green: relief for the city with focus on Chiang Mai, Thailand]. Retrieved January 15, 2021, from <https://edepot.wur.nl/157911>.
- Sukolratanamete, S. (2015). Ongprakop nai karn oakbab saphabwaetlom tee chuai song soem kwamrusuek pen suan nueng khong chumchon. (In Thai) [Enhancing sense of community through enviromental design elements]. **NAJUA: Architecture, Design and Built Environment**, 29(1), 475-488.
- Barcellini, F., Prost, L. & Cerf., M. (2015). Designers and users roles in participatory design: What is actually co-designed by participants. **Journal of Applied Ergonomics**, 50, 31-40.
- Goodsell, C.T. (2003). The concept of public space and its democratic manifestations. **The American Review of Public Administration**, 33 (4), 361-383.
- Turan, S. Ö., et al. (2016). User evaluation of the urban park design implementation with participatory approach process. **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 216, 306 – 315.